www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्रादर्श – प्रश्नपत्रम्

कक्षा – नवमी

सामान्य – संस्कृतम्

समय : घण्टात्रयम् पूर्णाङ्क : 100

निर्देशा :

1. सर्वे प्रश्नाः करणीयाः।
2. प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः दत्ताः।

प्र. 1 अधोलिखितेषु चतुर्षु वाक्येषु कोष्ठकात् उचित धातुपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत – 4

1. श्रद्धावान –––––––––– ज्ञानम्। (लभते / लभन्ते)
2. सः नायकः '–––––––––। (आसीत् / अस्मि)
3. गायकाः गीतानि–––––––––। (गायति / गायन्ति)
4. सदैव सत्यं –––––––। (वदतु / वदानि)
5. सर्वे तत्र ––––––। (गच्छामः / गच्छति)

प्र. 2 उचितविकल्पं चित्वा लिखत –

(1) यण्सन्धिः अस्ति – 1

अ. इत्यादिः ब– इतस्ततः

स. पावकः द– सदाचारः

(2) ''जगत्+ईशः'' = ... भवति। 1

अ जगतीशः ब– जगत् ईशः

स–जगदीशः द–जगदिशः

(3) ''वाङ्मयम्'' एतस्य शब्दस्य सन्धि विग्रहं भवति। 1

अ– वाक् + मयम् ब– वाघ+मयम्

स– वाग् + मयम् द– बाक् + मयम्

(4) ''पावकः'' इत्यस्मिन शब्दे सन्धिः अस्ति 1

अ– अयादि स्वरसन्धिः ब– व्यञ्जन सन्धिः

स– यण् स्वरसन्धिः द– विसर्ग सन्धिः

प्र. 3 समासाधारितं युग्म–मेलनं कुरूत – 3

1 2

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

क–	यथाशक्तिः	क–	कर्मधारय समासः
ख–	पितरौ	ख–	अव्ययी भाव समासः
ग–	कृष्णसर्पः	ग–	द्वन्द्व समासः

प्र. 4 अधोलिखितेषु चर्तुषु वाक्येषु प्रयुक्तानां कृदन्तप्रत्ययानाम् नामानि कोष्ठके लिखत– 4

1– रामं **दृष्टवा** सीता अवद्त। (   )

2– सः दिवं **गतः**। (   )

3– राष्ट्रं **सेवमानः** सैनिकः अवदत्। (   )

4– अहं **पठितुम्** इच्छामि। (   )

5– बालकः पाठं **पठितवान्**। (   )

प्र. 5 अधोलिखितेषु पदेषु उपसर्गयुक्तयोः पदयोः चित्वा लिखत – 2

1–	गच्छति	5–	चतुरतमः
2–	अनुगच्छति	6–	धनवत्तमः
3–	निर्गच्छति।		
4–	सह गच्छति।		

प्र. 6. अधोलिखितषु शब्देषु अव्ययानां चित्वा लिखत। 2

1–	इदानीम्	4–	कीदृशी
2–	एतेन	5–	उच्चैः
3–	आगमिष्यति	6–	विज्ञातम्

प्र. 7 निम्नलिखितासु द्वयोः कोष्ठकात् उचितं पदं चित्वा सूक्तिनिर्माणं कुरूत – 2

1– स्वाध्यायान्मा ————————————। (प्रमदः/प्रमोदः)

2– धर्मो —————————— रक्षितः। (रक्षितः / रक्षति)

3– उद्योगिनं पुरूषसिंहमुपैति ———————— । (विद्या / लक्ष्मीः)

प्र. 8 शुद्धवाक्यानां समक्षम् ''आम्'' अशुद्धवाक्यानां समक्षं ''न'' इति लिखत। 4

1. श्रेयस्करं मार्गं प्रतिपद्येत् (   )
2. दुर्जने विश्वासः करणीयः । (   )
3. आरूणिः उद्दालकनाम्ना प्रसिद्धः। (   )
4. सुग्रीवः बालिनं हतवान्। (   )

प्र. 9अ प्रदत्तशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिः करणीया – 4

(बालमृगेन्द्रकम्, कालमुखं, बाण, स्नानम्)

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

1. निष्कारण विद्वेषकरस्तव .... प्रतियाता।

2. वत्स ! मुञ्च ....।

3. गजवत् .... आचरेत्।

4. दशरथः .... विद्यायां अति निपुणः आसीत्।

प्र. 9ब अधोलिखितानाम् उचितमेलनं कुरूत – 4

अ	ब
1. क्रोधात्	1. मार्जारः
2. दीर्घकर्णनामा	2. हस्ती
3. व्याधः	3. सम्मोहः
4. कर्पूरतिलकः	4. क्रौञ्चं हतवान्

प्र.10 निम्नलिखितप्रश्नेषु चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकपदेन देयानि – 4

1. विप्रः कं सततम् अवलोकयति ?
2. मदनविनोदः कस्य पुत्रः आसीत् ?
3. रक्षाकरण्डकं केन दत्तम् ?
4. सर्वं परित्यज्य कम् अनुपालयेत् ?
5. दारकौ केन पोषितों रक्षितौ च ?
6. अष्टमूर्तिः कुत्र प्रतिष्ठापितास्ति ?

प्र. 11 निम्नलिखित प्रश्नेषु त्रयाणां उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकवाक्येन देयानि – 6

1. गुरूः विद्यां कथं वितरति ?
2. रामः कस्मिन् वंशे उत्पन्नः अभूत ?
3. पलभायन्त्रेण कस्य ज्ञानं भवति ?
4. बलाका कथं भस्मीभूता जाता ?

प्र. 12 अधोलिखित चतुर्णां शब्दानां रूपाणि निर्देशानुसारं त्रिषुवचनेषु लिखत – 4

1. गुरू – तृतीया विभक्ति : 2. राम – षष्ठी विभक्तिः

3. तत् (पु.) – चतुर्थी विभक्तिः 4. आत्मन् – प्रथमा विभक्तिः

5. नदी – पञ्चमी विभक्तिः

प्र. 13 अधोलिलिखतेषु पञ्च–अशुद्धकारकवाक्यानां शुद्धिः करणीया – 5

1. एकः बालिका तत्र पठति।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

2. सुरेशः मम मित्रः अस्ति।

3. मम जननी भोजनं पचन्ति।

4. बालकाः विद्यालये गच्छन्ति।

5. श्री गणेशं नमः।

6. मां दुग्धं रोचते।

7. सीता रामस्य सह वनम् अगच्छत्।

प्र. 14 अधोलिखितवाक्यानां क्रमसंयोजनं कुरूत – 5

1. तेन एकं घटं प्राप्तम्।

2. एकः पिपासितः काकः जलार्थं यत्र तंत्र भ्रमति।

3. सः घटे पाषाणखण्डान् क्षिपति।

4. किन्तु घटे न्यूनं जलम् आसीत्।

5. तदनन्तरं जलम् उपरि आगतम्।

6. सः युक्तिं चिन्तयति।

7. काकः सौख्येन जलं पीतवान्।

प्र. 15 प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकात् कण्ठस्थीकृतं सुभाषितद्वयं लिखत। 4

प्र. 16 अधोलिखितगद्यांशं सम्यक् पठित्वा प्रश्नानाम् संस्कृतभाषायाम् उत्तराणि लिखत –

हिमालयो नाम पर्वतः भारतदेशस्य उत्तरस्यां दिशि वर्तते। अस्य शिखरभागाः सदैव हिमाच्छादिताः सन्ति। अतएव सः हिमस्यआलयः 'हिमालयः' कथ्यते। सः विश्वस्य समस्तेषु पर्वतेषु उन्न्ततमः। अत एव सः 'नगाधिराजः' इत्यपि ज्ञायते। पर्वतोऽयं भगवान् शिवस्य क्रीडास्थली, भगवत्याः पार्वत्याः उत्पत्तिस्थलमपि, विविध–किन्नर–गन्धर्व–साधु–सुरादीनां वसतिरपि।

1. उपर्युक्त गद्यांशस्य उचित शीर्षकं लिखत। 2

2. हिमालयः भारतस्य कस्यां दिशि वर्तते ? 1

3. हिमालयः कस्य क्रीडास्थली अस्ति ? 1

4. कः विश्वस्य समस्तेषु पर्वतेषु उन्नततमः ? 1

प्र.17 अधोलिखित गद्यांशेषु गद्यांशद्वयस्य प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां देयानि – 10

(क) अथ कदाचिद्रात्रौ सुप्तश्चिन्तयामास – यत् अयं घटः सक्तुभिः परिपूर्णः वर्तते। तद्यदि दुर्भिक्षं भवति तदनेन रूप्यकाणां शतमुपत्स्यते। ततस्तेन मया अजाद्वयं ग्रहीतव्यम्। ततः षाण्मासिकात् आप्रसववसात् ताभ्यां यूथं भविष्याति। ततो अजाभिः प्रभूता गा गोभिर्महिषीः। महिषीभिर्वडवा। वडवाप्रसवतः प्रभूता अश्वा भविष्यन्ति।

1. घटः कैः परिपूर्णः वर्तते ?

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

2. काभ्यां यूथं भविष्यन्ति ?

3. गोभिः काः गृहीष्यामि ?

4. कदा शतरूप्यकाणि उत्पत्स्यन्ते ?

5. ''तद्यदि'' इत्यस्य पदस्य सन्धि विच्छेदं कृत्वा सन्धेः नाम लिखत।

(ख) एवं विश्वास स मार्जारस्तरूकोटरे स्थितः। ततो दिनेषु गच्छत्सु पक्षिशावकानाक्रम्य कोटरमानीय प्रत्यहं खादति। येषामपत्यानि खादितानि तैः शोकार्तैर्विलपद्भिरितस्ततो जिज्ञासा समारब्धा। तत्परिज्ञाय मार्जारः कोटरान्निः – सृत्य बहिः पलायितः । पश्चात्पक्षिभिरितस्ततो निरूपयद्भिः तत्र तरू कोटरे शावकास्थीनि प्राप्तानि।

1. मार्जारः कुत्र स्थितः ?

2. मार्जारः कान् प्रत्यहं खादति ?

3. कः बहिः पलायितः ?

4. शावकास्थीनि कुत्र प्राप्तानि ?

5. ''परिज्ञाय'' इत्यस्य पदस्य धातुं प्रत्ययञ्च पृथक्कुरूत।

(ग) इयं वेधशाला जीर्णशीर्णा आसीत् परं 1961 तमे खीष्टाब्देः पं. सूर्यनारायणव्यासस्य प्रयत्नेन वेधशालायाः जीर्णोद्धारो जातः। अत्र विद्यते सम्राटयन्त्रम् एतेन सूर्योदयातं सूर्योस्त् यावत् स्पष्टसमयोलभ्यते। अत्र स्थितेन दिगंशयन्त्रेण ग्रहाणां नक्षत्राणाञ्चापि दिगंशोज्ञायते। ''नाडिवलयन्त्रेण'' ग्रहनक्षत्राणां दक्षिणायनं विज्ञातं भवति।

1. वेधशाला कीदृशी आसीत् ?

2. कस्य प्रयत्नेन वेधशालायाः जीर्णोद्धारों जातः ?

3. दिगंशयन्त्रेण किं ज्ञायते ?

4. दक्षिणायनं केन विज्ञातं भवति ?

5. ''एतेन'' इत्यस्य पदस्य विभक्तिः वचनञ्च लिखत।

प्र. 18 अधोलिखित पद्यांशेषु पद्यांशद्वयस्य प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृत – भाषायां देयानि – 10

(क) उद्योगिनं पुरूषसिंहमुपैति लक्ष्मीः

दैवेन देयमिति का पुरूषा वदन्ति।

दैवं निहत्य कुरू पौरूषामात्मशक्त्या।

यत्ने कृते यदि न सिद्ध्यति कोऽत्रदोषः।।

1. लक्ष्मीः कम् उपैति ?

2. का पुरूषाः किं वदन्ति ?

3. कुत्र दोषः नास्ति ?

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com
http://www.mpboardonline.com

4. दैवम् निहत्य किं कुरू ?

5. ''निहत्य'' इत्यस्य पदस्य प्रकृतिप्रत्ययञ्च पृथक्कुरूत।

(ख) परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम्।

धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे।।

1. केषां परित्राणाय सम्भवामि ?

2. केषां विनाशाय सम्भवामि ?

3. किमर्थं सम्भवामि ?

4. कदा सम्भवामि ?

5. ''साधूनाम्'' इत्यस्य पदस्य विभक्तिः वनचञ्च लिखत।

(ग) नन्दिग्रामे जटां हित्वा भ्रातृभिः सहितोऽनघः।

रामः सीतामनुप्राप्य राज्यं पुनरवाप्तवान्।

1. रामः कीदृशः अस्ति ?

2. रामः काम् अनुप्राप्य राज्यम् आप्तवान् ?

3. रामः पुनः किम् आप्तवान् ?

4. रामः नन्दिग्रामे किं कृतवान् ?

5. ''भ्रातृभिः'' इत्यस्य पदस्य विभक्तिः वचनञ्च लिखत।

प्र. 19. स्वस्य प्राचार्यस्य कृते दिवसत्रयस्य अवकाशप्रार्थना पत्रं संस्कृते लिखत। 4

अथवा

स्वस्य भगिन्याः विवाहोत्सवे आमन्त्रयितुं स्वमित्रस्य कृते एकं पत्रं लिखत।

प्र. 20 अधोलिखितेषु एक विषयं स्वीकृत्य शतशब्देषु संस्कृते निबन्धं लिखत। 10

1. विद्यालय 2. शिक्षकः 3. पुस्तकं 4. विद्या

http://www.mpboardonline.com
www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्रादर्श – उत्तरपत्रम्
कक्षा – नवमी
सामान्य – संस्कृतम्

समय : घण्टात्रयम् पूर्णाङ्क : 100

उत्तर 1– 1 X 4 = 4

1. लभते
2. आसीत्
3. गायन्ति
4. वदतु
5. गच्छामः

उत्तर 2 1 X 4 = 4

1. यण् सन्धिः = इत्यादिः
2. जगत् + ईशः = जगदीशः
3. वाङ्मयम् = वाक् + मयम्
4. पावकः = अयादिस्वर सन्धि।

उत्तर 3 1 X 3= 3

	1		2
क–	यथाशक्तिः	ख–	अव्यवी भाव समास
ख–	पितरौ	ग–	द्वन्द्व समास
ग–	कृष्णसर्प :	क–	कर्मधारय समास

उ. 4 1 X 4 = 4

1. क्त्वा प्रत्यय
2. क्त प्रत्यय
3. शानच् प्रत्यय
4. तुमुन् प्रत्यय
5. क्तवतु प्रत्यय।

उ. 5 1 X 2= 2

1– अनुगच्छति।

2– निर्गच्छति

उ. 6– 1 X 2= 2

1. इदानीम्

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

2. उच्चैः

उ 7 1 X 2= 2

1— प्रमदः

2— रक्षति

3— लक्ष्मीः

उत्तर 8.	1. आम्	2. न		4
	3. आम्	4. न		

उत्तर 9 अ 4

1. कालमुखम्।	2. बालमृगेन्द्रकम्।
3. स्नानम्।	4. बाण।

उत्तर 9 ब 4

	अ	ब
1.	क्रोधात्	सम्मोहः
2.	दीर्घकर्णनामा	मार्जारः
3.	व्याधः	क्रौञ्चं हतवान्
4.	कर्पूरतिलकः	हस्ती

उत्तर 10 4

1. घटम्।	2. हरदत्तस्य।
3. मारीचेन।	4. शरीरम्।
5. वाल्मीकिना।	6. दशपुरे अथवा मन्दसौरे।

उत्तर 11 6

1. गुरूः यथा प्राज्ञे विद्यां वितरति तथैव जडेऽपि वितरति ।
2. रामः इक्ष्वाकुवंशे उत्पन्नः अभूत ।
3. पलभायन्त्रेण छाययापि समयस्य सम्यक् ज्ञानं भवति ।
4. बलाका क्रोधाग्निना भस्मीभूता जाता ।

उत्तर 12.	1.	गुरूणा	गुरूभ्याम्	गुरूभिः	4
	2.	रामस्य	रामयोः	रामाणाम्	
	3.	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः	
	4.	आत्मा	आत्मानौ	आत्मानः	
	5.	नद्याः	नदीभ्याम्	नदीभ्यः	

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

उत्तर 13. 1. एका बालिका तत्र पठति।

2. सुरेशः मम मित्रम् अस्ति।

3. मम जननी भोजनं पचति।

4. बालकाः विद्यालयम् गच्छन्ति।

5. श्रीगणेशाय नमः।

6. मह्यं दुग्धं रोचते।

7. सीता रमेण सह वनम् अगच्छत्।

उत्तर 14 1. एकः पिपासितः काकः जलार्थं यत्र तत्र भ्रमति। 5

2. तेनं एक घटं प्राप्तम्।

3. किन्तु घटे न्यूनं जलम् क्षिपति।

4. सः युक्तिं चिन्तयति।

5. सः घटे पाषाणखण्डान् क्षिपति।

6. तदनन्तरं जलम् उपरि आगतम्।

7. काकः सौख्येन जलं पीतवान्।

उत्तर 15. प्रत्येकशुद्धसुभाषितस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्। 4

उत्तर 16. 1. हिमालयः 2

2. हिमालयः भारतस्य उत्तरस्यां दिशि वर्तते। 1

3. हिमालयः भगवान् शिवस्य क्रीडा स्थली अस्ति। 1

4. हिमालयः विश्वस्य समस्तेषु पर्वतेषु उन्नततमः। 1

उत्तर 17 क) 1. घटः सक्तुभिः परिपूर्णः वर्तते । 10

2. अजाभ्यां यूथं भविष्यन्ति ।

3. गोभिर्महिषीः गृहीष्यामि ।

4. यदा दुर्भिक्षं भवति तदा शतरूप्यकाणि उत्पत्स्यन्ते ।

5. तत् + यदि = व्यञ्जन सन्धिः – तद्यदि।

(ख) 1. मार्जारः तरू कोटरे स्थितः ।

2. मार्जारः पक्षिशावकान् प्रत्यहं खादति ।

3. मार्जारः बहिः पलायितः ।

4. शावकास्थीनि तरूकोटरे प्राप्तानि ।

5. परि + ज्ञा + ल्यप् – परिज्ञाय ।

(ग) 1. वेधशाला जीर्णशीर्णा आसीत् ।

2. पं. सूर्यनारायणव्यासस्य प्रयत्ननेन वेधशालायाः जीर्णोद्धारों जातः ?

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com
http://www.mpboardonline.com

3. दिगंयन्त्रेण ग्रहाणां नक्षत्राणां च दिशंशो ज्ञायते ।

4. नाडिवलययन्त्रेण दक्षिणायनं विज्ञातं भवति ?

5. तृतीयाविभक्तिः एकवचनम् – एतेन।

उत्तर 18 1.लक्ष्मीः उद्योगिनं पुरूषसिंहम् उपैति । 10

2. का पुरूषाः दैवेन देयमिति वदन्ति ।

3. यत्ने कृते यदि न सिद्धयति तत्र दोषः नास्ति ।

4. दैवम् निहत्य आत्मशक्त्या पौरूषं कुरू ।

5. नि + हन् + ल्यप् – निहत्य ।

(ख) 1. साधूनां परित्राणाय सम्भवामि ।

2. दुष्कृताम् विनाशाय सम्भवामि ।

3. धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि ।

4. युगे – युगे सम्भवामि ।

5. षष्ठी विभक्तिः बहुवचनम् – साधूनाम्।

(ग) 1. रामः अनद्यः अस्ति ?

2. रामः सीताम् अनुप्राप्य राज्यम् आप्तवान् ।

3. रामः पुनः राज्यम् आप्तवान् ।

4. रामः नन्दिग्रामे जटां कृतवान् ।

5. तृतीया विभक्तिः बहुवचनम् – भ्रातृभिः।

उ. 19 पत्रे सङ्केतं, सम्बोधनं दिनाङ्क भाषादिकं दृष्ट्वा शुद्धपत्रस्य कृते चत्वारः अङ्का प्रदानीयाः।

उ. 20 सम्पूर्णशुद्धनिबन्धस्य कृते दश अङ्काः निर्धारिताः सन्ति।

---

http://www.mpboardonline.com
www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्रश्न–पत्राणाम् अङ्.क–विभाजन–पत्रम् (ब्लू प्रिंट)

परीक्षा–उच्च माध्यमिक छात्राणां कृते

कक्षा – नवमी | पूर्णांक :– 100

विषय – संस्कृत (विशिष्टम्) | समय :– घण्टात्रयम्

स.क्र.	इकाई	इकाई अनुसोरण आवंटिताङ्कः	अङ्.कवार–प्रश्नानां संख्या					पूर्ण प्रश्नाः
			01 अङ्.कः	04 अङ्.कः	05 अङ्.कः	06 अङ्.कः	10 अङ्.कः	
1.	सन्धिः	04	04	–	–	–	–	04
2.	समासः	03	03	–	–	–	–	03
3.	धातुरूपाणि	03	03	–	–	–	–	03
4.	शब्दरूपाणि	04	04	–	–	–	–	04
5.	शुद्धाशुद्धौ	04	04	–	–	–	–	04
6.	सूक्तिः	02	02	–	–	–	–	02
7.	घटिका–समय–ज्ञानम्	03	03	–	–	–	–	03
8.	एकपदेन प्रश्नोत्तराणि	04	–	01	–	–	–	01
9.	वाक्य परिवर्तनम्	02	02	–	–	–	–	02
10.	युग्म–मेलनम्	04	–	01	–	–	–	01
11.	रिक्तस्थानपूर्तिः	04	–	01	–	–	–	01
12.	एकवाक्येन प्रश्नोत्तराणि	06	–	–	–	01	–	01
13.	कारक–प्रयोगः	05	–	–	01	–	–	01
14.	प्रत्ययाः	04	–	01	–	–	–	01
15.	अव्ययानि	04	–	01	–	–	–	01
16.	गद्यम्	08	–	02	–	–	–	02
17.	पद्यम्	08	–	02	–	–	–	02
18.	सुभाषितम्	04	–	01	–	–	–	01
19.	संस्कृतसाहित्यपरिचयः	05	–	–	01	–	–	01
20.	अपठितांशः	05	–	–	01	–	–	01
21.	पत्रलेखनम्	04	–	01	–	–	–	01
22.	निबन्धलेखनम्	10	–	–	–	–	01	01
	पूर्णयोगः	**100**	**25**	**11**	**03**	**01**	**01**	**41**

निर्देश : –

प्रश्नपत्रे विंशतिः प्रश्नाः भविष्यन्ति। प्रश्नेषु उपप्रश्नाः अपि विधेयाः। पञ्चविंशतिः अङ्कानाम् वस्तुनिष्ठप्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्रादर्श- प्रश्नपत्रम्
कक्षा–नवमी
विशिष्ट–संस्कृतम्

समयः – घण्टात्रयम् पूर्णाङ्काः – 100

निर्देशाः क्र.–1 सर्वे प्रश्नाः करणीयाः।

क्र.–2 प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः दत्ताः।

प्र. 1 ''क'' भागस्य विग्रहान् ''ख'' भागस्य समुचितैः सन्धिपदैः सह मेलनं क्रियताम् – 4

क		ख	
अ–	सत् + आचारः	अ–	वाङ्.मयम्
ब–	मनः+रथः	ब–	मनोरथः
स–	यदि + अपि	स–	सदाचारः
द–	वाक् + मयम्	द–	यद्यपि

प्र. 2 चतुर्षु प्रश्नेषु उचितविकल्पं चित्वा लिखत् – 3

(1) ''महापुरूषः'' इत्यस्य समासविग्रहः भवति –

क– महान् पुरूषः ख– महा चासौ पुरूषः

ग– महान् चासौ पुरूषः घ – महान च असौ

(2) ''उपकृष्णम्'' इत्यस्मिन् समस्पदे समासः अस्ति।

क– अव्ययीभावसमास ख– द्विगु समासः

ग– नञ्तत्पुरूष समासः घ – द्वन्द्व समासः

(3) तत्पुरूष समासस्य उदाहरणं नास्ति –

क– युधिष्ठिरः ख– महात्मा

ग– राजपुरूषः घ – परोपकारः

(4) विग्रहवाक्यस्य प्रत्येक शब्दस्य अन्ते ''च'' इति अव्ययस्य योजनं भवति।

क– बहुव्रीहि समासे ख– कर्मधारय समासे

ग– द्विगु समासे घ – द्वन्द्व समासे

प्र. 3 (अ) उचितैः धातुरूपैः त्रीणि वाक्यानि पूरयत। 3

1– श्रद्धावान् —————————— ज्ञानम्। (लभ् + लट्लकार)

2– त्वं कदा —————————— । (गम् + लृट्लकार)

3– माता भोजनं—————————— । (पच् + लट्लकार)

4– शिशुः दुग्धं——————————। (पा+लृट्लकार)

(ब) कोष्ठकात् उचितविभक्तिपदं चित्वा चत्वारि वाक्यपूर्तिः क्रियताम् – 4

1– सः —————————— पश्यति। (रमा / रमां / रमाः)

2– मम —————————— नाम श्री अवधेशः । (पिता / पितुः / पित्रा)

3– —————————— अनुजः नवमकक्षायां पठति। (माम् / मत् / मम्)

4– ——————————गृहं कुत्र अस्ति ? (त्वाम् / तव / त्वम्)

5– —————————— नाम सुरेशः ? (कस्य / कस्याः / कः)

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्र. 4 शुद्धवाक्यानां समक्षम् ''आम्'' अशुद्धवाक्यानां समक्षं ''न'' इति लिखत 4

1. तपोवने हरिणाः विश्रब्धं न चरन्ति।
2. अष्टौ गुणाः पुरूषं दीपयन्ति।
3. गुरूशुश्रूषया ज्ञानं न भवति।
4. प्रतापः परतापनाशकः आसीत्।

प्र. 5 निम्नलिखितासु द्वयोः सूक्तिपूर्तिं प्रदत्त शब्दैः कुरूत। 2

(1) न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न ———————— । (धीराः / वीराः / कायराः)
(2) आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न ——————। (अकरोत् / समाचरेत् / भवति)
(3) ——— हि कर्त्तव्यः प्रयत्नः पुरूषैः सदा। (दुर्गुणेषु / गुणेषु / विद्यासु)

प्र. 6 शुद्ध कथनस्य समक्षं (✓) तथा अशुद्ध कथनस्य समक्षं (X) चिन्हं कोष्ठके लिखन्तु।3

1— एकवादनम् = 1.00 ( )
2— सार्द्धएकवादनम् = 1.50 ( )
3— पादोनद्विवादनम् = 1.45 ( )

प्र.7 निम्नलिखितप्रश्नेषु चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकपदेन देयानि—4

(क) सत्यस्य मुखं केन अपिहितम् ?

(ख) हितोपदेशस्य रचयिता कः?

(ग) पद्मावती कस्य भगिनी आसीत् ?

(घ) संस्कृतं कस्य भण्डागारः ?

(ड.) मुखे कीदृशी वाणी भवितव्या ?

प्र. 8 निम्नलिखितेषु वाक्यद्वयम् एकवचनतः बहुवचने परिवर्तयत— 2

	एकवचन	बहुवचन
1.	बालकः फलं खादति—	बालकाः फलानि ....।
2.	छात्रः विद्यालयं गमिष्यति।	छात्राः विद्यालयं ....।
3.	बालकः हसति।	बालकाः ....।

प्र. 9 (अ) प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिः करणीया— 4

(हिरक्ष्माबुद्गते, न्यासस्य, सुवचसां, विप्रः)

(क) वामे विधेः ....वचसां विरामे।

(ख) नकुलं ....व्यापादितवान्।

(ग) दुःखं ....रक्षणम्।

(घ) द्रवति च ....चन्द्रकान्तः।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

9 (ब) अधोलिखितानाम् उचितमेलनं कुरूत–4

(अ)	(ब)
(अ) खगाः	सलिलमवगाढः
(ब) पाणिनिः	ज्यौतिषम्
(स) मुनिजनः	वासोपेताः
(द) नयनम्	व्याकरणम्

प्र. 10 निम्नलिखितप्रश्नेषु त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एकवाक्येन देयानि– 6

(क) त्रैलोक्यनाथः किं विदधाति ?

(ख) तपोवनगतो जनः कैः धृष्टमुत्सार्यते ?

(ग) कः पन्थाः ?

(घ) वेदांगनि कति सन्ति ?

प्र. 11 अधोलिखितेषु पञ्च अशुद्धकारकवाक्यानां शुद्धिः करणीया– 5

1. मोहनः विद्यालयः गच्छति।
2. सः दण्डात् ताडयति।
3. पक्षिणः वृक्षे सन्ति।
4. रामः स्नानं नदी गच्छति।
5. सरस्वती नमः।
6. वृक्षेण फलम् उत्पद्यते।
7. अनूपः यानात् यानात् भोपालं गच्छति।

प्र.12 निम्नलिखितेषु पदचर्तुणां प्रकृतिं प्रत्ययं च पृथक् कुरूत– 4

1. पठित्वा
2. गन्तुम्
3. पीतः
4. सेवमानं
5. करणीयम्

प्र. 13 अधोलिखितेषु अव्ययेषु चतुर्णाम् अव्ययानां संस्कृतवाक्येषु प्रयोगं कुरूत– 4

1. प्रातः
2. कदा
3. पुरा
4. सर्वत्र
5. तत्र

प्र. 14. अघोलिखितगद्यांशेषु द्वयोः गद्यांशयोः प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां देयानि 8

(अ) किन्तु बालकस्यात्र रक्षको नास्ति, तत्किं करोमि? यातु चिरकालपालितमिमं नकुलं पुत्रनिर्विशेषं बालकरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छामि। तथा कृत्वा गतः। ततस्तेन नकुलेन बालकसमीपमागच्छन् कृष्णसर्पो दृष्ट्वा व्यापाद्य कोपात्खण्डं खण्डं कृत्वा खादितः। ततोऽसौ नकुलो ब्राह्मणमायान्तमवलोक्य रक्तविलिप्तमुखपादः सत्वरमुगम्य तच्चरणयोर्लुलोठ।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्र. (क) विप्रः बालकरक्षार्थं कं नियोजितवान्?

(ख) नकुलः कं दृष्टवान् ?

(ग) नकुलः सर्पं किं कृतवान् ?

(घ) ब्राह्मणं दृष्ट्वा नकुलः किं कृतवान् ?

(ब) वेदानां रक्षार्थमपि व्याकरणस्य आवश्यकता वरीवर्ति। व्याकरणशास्त्रस्य प्रवर्तकाः त्रयः मुनयः सन्ति। ते च पाणिनिः कात्यायनः पतञ्जलिः इति। व्याकरणं वेदपुरूषस्य मुखत्वेन स्वीकृतम् अतः उक्तं ''मुखं व्याकरणं स्मृतम्।'' संस्कृतव्याकरणं विश्वस्य सर्वाधिकं वैज्ञानिकं विद्यते।

प्र. (क) व्याकरणस्य आवश्यकता किमर्थं वरीवर्ति ?

(ख) वेदपुरूषस्य मुखत्वेन किं स्वीकृतम् ?

(ग) व्याकरणशास्त्रस्य प्रवर्तकाः कति मुनयः सन्ति ?

(घ) संस्कृतव्याकरणं कथं विद्यते ?

(स) प्राचीनकालादारभ्य सर्वभूतहितसाधनं मानवस्य परमं लक्ष्यमस्ति तत्र राष्ट्र देशादिभेदो विपज्जनक इत्येव मन्तव्यः यदा स्वार्थबुद्धिर्हीयते तदैव देवत्वं जागर्ति। वेदेषु प्रतिपादितयज्ञप्रक्रियाया इदमेव महत्वम्। एतदेव यज्ञप्रक्रियायां 'स्वाहा' (स्व–आ,हा,

स्वार्थस्य सर्वथा व्यागः) इदं न मम इत्यादिभिः पदैर्निर्दिश्यते। तथा च स्वार्थपरिहारपूर्वकं परार्थसाधनं शिक्ष्यते।

प्र. (क) मानवस्य परमं लक्ष्यं किम् अस्ति ?

(ख) स्वाहा इत्यस्य कोऽर्थः ?

(ग) कदा देवत्वं जागर्ति ?

(घ) कथं परार्थसाधनं शिक्ष्यते ?

प्र.15 अधोलिखितगद्यांशेषु द्वयोः गद्यांशयोः प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां देयानि–8

(अ) भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः,
नवाम्बुभिर्भूमिविलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरूषाः समृद्धिभिः,
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्।।

प्र. (क) फलोद्गमैः तरवः कीदृशाः भवन्ति ?

(ख) नवाम्बुभिः घनाः कथं भवन्ति ?

(ग) सत्पुरूषाः काभिः अनुद्धताः भवन्ति ?

(घ) ''परोपकारिणाम्'' इति पदस्य सन्धिविच्छेदं कुरूत ?

(ब) आचार्यो ब्रह्मणो मूर्तिः पितामूर्तिः प्रजापतेः।
माता पृथिव्या मूर्तिस्तु भ्राता स्वो मूर्तिरात्मनः।।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

प्र. (क) आचार्यः कस्य मूर्तिः ?

(ख) पृथिव्याः मूर्तिः का ?

(ग) भ्राता कस्य मूर्तिः ?

(घ) 'मूर्तिरात्मनः' इति पदे का सन्धिः ?

(स) बुद्ध्या भयं प्रणुदति तपसा विन्दते महत्।

गुरूशुश्रूषया ज्ञानं शान्तिं योगेन विन्दति।।

प्र. (क) पुरूषः कया भयं प्रणुदति?

(ख) तपसा किं विन्दते ?

(ग) पुरूषः शान्तिं केन विन्दति ?

(घ) ''गुरूशुश्रूषया'' अत्र का विभक्तिः?

प्र. 16. प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वापाठ्यपुस्तकात् कष्ठस्थीकृतं सुभाषितद्वयं लिखत–4

प्र. 17 अधोलिखित– अपठितगद्यांशं सम्यक् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 5

संसारे अनेकेषां दुःखानां मूलकारणम् अज्ञानम् एवं अज्ञानात् एवं समाजे नानाविकाराणां जन्म भवति। हिंसाभ्रष्टाचारादयः ये उपद्रवाः अस्मान् पीडयन्ति, तेषां मूले अशिक्षा एवं वर्तते। वयं शिक्षायाः प्रकाशेन अज्ञानस्य अन्धकारं हर्तुं सज्जाः भवेम।

1. उपरिलिखितस्य गद्यांशस्य शीर्षकं दीयताम्।
2. दुःखानां मूलकारणं किम् ?
3. समाजे अनेके विकारा कथं जायन्ते ?
4. के उपद्रवाः अस्मान् पीडयन्ति ?
5. अज्ञानस्य अन्धकारं हर्तुं वयं किं कुर्याम ?

प्र. 18. अश्वघोषः अथवा कालिदासस्य संक्षिप्त परिचयं संस्कृतभाषायां लिखत। 5

प्र. 19 स्वस्य प्राचार्यस्य कृते षड्दिनानाम् अवकाशप्रार्थनापत्रं संस्कृते लिखत– 4

अथवा

स्वस्य पितुः कृते एकंपत्रं लिखत–यस्मिन् उत्तमाध्ययनस्य वर्णनं भवत्।

प्र. 20 अधोलिखितेषु एकं विषयं स्वीकृत्य शतशब्देषु संस्कृते निबन्धं लिखत – 10

1. कालिदासः
2. रामायणम्
3. छात्रजीवनम्
4. परोपकारः

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com
http://www.mpboardonline.com

प्रादर्श- उत्तरपत्रम्
कक्षा–नवमी
विशिष्ट–संस्कृतम्

समयः – घण्टात्रयम् पूर्णाङ्काः – 100

उ. 1– 1 X 4 = 4

अ– सत् + आचारः स– सदाचारः
ब– मनः+रथः ब– मनोरथः
स– यदि+अपि द– यद्यपि
द– वाक् + मयम् अ– वाङ्मयम्

उ. 2 – 1 X 4 = 4

(1) ग. महान् चासौ पुरूषः
(2) क. अव्ययी भाव समास्ः
(3) ख. महात्मा
(4) घ द्वन्द्व समासे

उ. 3– अ 1 X 3 = 3

1– लभते 2– गमिष्यसि
3– पचति 4– पास्यति

उ. 3– ब1 X 4 = 4

1– रमां 2– पितुः
3– मम 4– तव
5– कस्य

उ. 4 ''आम्'' ''न'' इति शुद्धम् अशुद्धं वा 1 X 4 = 4

(1) न (2) आम (3) न (4) आम्

उ. 5 1 X 2 = 2

(1) धीराः (2) समाचरेत् (3) गुणेषु

उ. 6 1 X 3 = 3

1. ✓ 2. X 3. ✓

उ. 7 एकपदेन उत्तराणि– 1 X 4 = 4

(क) हिरण्यमयपात्रेण (ख) पण्डितनारायणः
(ग) दर्शकस्य (घ) ज्ञानस्य
(ड.) सव्यावाणी

उ. 8. एकवचनतः बहुवचने वाक्यद्वयस्य परिवर्तनम्– 1 X 2 = 2

1. बालकाः फलं खादन्ति। 2. छात्राः विद्यालयं गमिष्यन्ति।
3. भक्ताः मन्दिरम् अगच्छन्।

उ. 9 (अ) रिक्तस्थानपूर्तिः– 1 X 4 = 4

(क) वामेविधेः सुवचसां चवसां विरामे। (ख) नकुलं विप्रः व्यापादितवान्।
(ग) दुःख न्यासस्य रक्षणम्।
(घ) द्रवति च हिरक्ष्माबुद्गते चन्दकान्तः।

http://www.mpboardonline.com
www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

(ब) उचितमेलनम्– 1 X 4 = 4

	(अ)	(ब)
(क)	खगाः	वासोपेताः
(ख)	पाणिनिः	व्याकरणम्
(ग)	मुनिच्चनः	सलिलमवगढ़ः
(घ)	नयनम्	ज्यौतिषम्

उ. 10 एकवाक्येन उत्तराणि– 2 X 3 = 6

(क) त्रैलोक्यनाथः वाच्छितफलं विदधाति।

(ख) तपवनगतोजनः भृत्यैः घृष्टमुव्सार्यते।

(ग) महाजनो येन गतः स पन्थाः।

(घ) वेदांगानि षट् सन्ति।

उ. 11. पञ्च–अशुद्धकारकवाक्यानां शुद्धिः – 1 X 5 = 5

1. मोहनः विद्यालयं गच्छति।
2. सः दण्डेन ताडयति।
3. पक्षिणः वृक्षे सन्ति।
4. रामः स्नानाय नदीं गच्छति।
5. सरस्वत्यै नमः।
6. वृक्षात् फलम् उत्पद्यते।
7. श्यामः यानात् भोपालं गच्छति।

उ. 12 (अ) पदचतुर्णां प्रकृति प्रत्ययं च पृथक्करणम् – 1 X 4 = 4

1. पठ् + क्त्वा
2. गम् + तुमुन्
3. पा + क्त
4. सेव् + शानच्
5. कृ + अनीयर्

उ. 13 चतुर्णाम् अव्ययानां वाक्यप्रयोगः– 1 X 4 = 4

1. महेशः प्रातः उत्तिष्ठति।
2. अनूपः कदा पठति ?
3. पुरा राजादशरथः आसीत्।
4. ईश्वरः सर्वत्र अस्ति।
5. तत्र विद्यालयः अस्ति।

उ. 14. द्वयोः गद्यांशयोः प्रश्नानाम् उत्तराणि– 2 X 4 = 8

(अ) (क) विप्रः बालकरक्षार्थं नकुलं नियोजितवान्।

(ख) नकुलः कृष्णसर्पं दृष्टवान्।

(ग) नकुलः सर्प व्यापाध कोपाव्खण्डं खण्डं कृत्वा खादितः।

(घ) ब्रह्मणं दृष्ट्वा नकुलः सतवरमुपगम्य तच्चरणयोर्लुलोठ।

(ब) (क) व्याकरणस्य आवश्यकता वेदानां रक्षार्थ भवति।

(ख) वेदपुरूषस्य मुखत्वेन व्यावकरणं स्वीकृतम्।

(ग) व्याकरणशास्त्रस्य प्रवर्तकाः त्रयः मुनयः सन्ति।

(घ) संस्कृत व्याकरणं वैज्ञानिकं विद्यते।

(स) (क) मान्वस्य परमं लक्ष्यं सर्वभूतहितसाधनम अस्ति।

(ख) स्वाहा इत्यस्य स्वार्थस्य सर्वथा त्यागः इत्यर्थः।

(ग) यदास्वार्थबुद्धिर्हीयते तदा देवत्वं जागर्ति।

(घ) स्वार्थ परिहार पूर्वकं परार्थसाधनं शिक्ष्यते।

उ. 15 द्वयोः पद्यांशयोः प्रश्नानाम् उत्तराणि– 2 X 4 = 8

(अ) (क) फलोद्गमैः तरवः नम्राः भवन्ति।

(ख) नवाम्बुभिः घनाः भूमिविलम्बिनः भवन्ति।

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com

http://www.mpboardonline.com

(ग) सत्पुरूषाः समृद्धिभिः अनुद्धताः भवन्ति।

(घ) पर+ उपकारिणाम् इति सन्धिविच्छेदः।

(ब) (क) आचार्यः बह्मणः मूर्तिः।

(ख) पृथिव्याः मूर्तिः माता।

(ग) भ्राता आत्मनः मूर्तिः।

(घ) विसर्ग सन्धिः।

(स) (क) पुरूषः बुद्ध्या मयं प्रषुदति।

(ख) तपसा महत् विन्दते।

(ग) पुरूषः शान्तिंयोगेन विन्दति।

(घ) तृतीया विभक्तिः।

उ. 16 प्रत्येकशुद्धसुभाषितस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्। 2 x 2 = 4

उ. 17. अपठितगद्यांशस्य प्रश्नानाम् उत्तराणि–

1. गद्यांशस्य शीर्षकः ''अज्ञानम्''।
2. दुःखानां मूलकारणाम् अज्ञानम् अस्ति।
3. अज्ञानात् समाजे अनेके विकाराः जायन्ते।
4. हिंसाभ्रष्टाचारादयः उपद्रवः अस्मान् पीडयन्ति।
5. अज्ञानस्य अन्धकारं हर्तुं वयं शिक्षायाः प्रकाशं कुर्याम्।

उ. 18. 1 x 5 = 5

अश्वघोषः

बौद्धाचार्यः अश्वघोषः राजा कनिष्कस्य (ई 58) समकालिकः इति मन्यते। एतस्य दार्शनिकरचनाः = चतस्त्रः वज्रसूची, महायाव श्रद्धोत्पादः गण्डीस्त्रोतगाथा, सूत्रालङ्कारः इति। साहित्यरचनाः तिस्त्रः बुद्धचरित्रम्, सौन्दरानन्दम्, शारिपुत्रप्रकरणम् इति। बुद्धिचरितम् 25 सर्गयुक्तं महाकाव्यम्, सौन्दरानन्दम्, 18 सर्गात्मकं महाकाव्यम्। शारिपुत्रप्रकरणम् रूपकम्।

कालिदास :

महाकविकालिदासः विश्वविख्यातः सुप्रसिद्ध उपमा अलङकारप्रियः बभूव। एतस्य स्थितिकाल ई. पू. प्रथम शताब्दीतः चतुर्थशातिब्द पर्यन्तं परिगण्यते। एतस्य रचनाः सप्त सन्ति। 1. अभिज्ञानशाकुन्तलम् 2. विक्रमोर्वशीयम् 3. मालविकाग्निमित्रं नाटकत्रयम् 4. मेघदूतमिति खण्डकाव्यम् 5. ऋतुसंहारां मुक्तक काव्यम् 6. कुमारसम्भवम् 7. रघुवंशमिति महाकाव्यद्वयम्।

उ.19. पत्रे सङ्केतं सम्बोधनं दिनाङ्क भाषादिकं दृष्ट्वा शुद्धपत्रस्य कृते चत्वारः अङ्काः प्रदातव्यम् ।

प्र.20 एकं विषयं स्वीकृत्य शतशब्देषु निबन्धः– 10

(शिक्षकेन स्वविवेकेन मूल्याङ्कनं करणीयम्)

http://www.mpboardonline.com

www.mpboardonline.com